

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
ΑΠΑΝΤΑ
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
Ν. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΟΜΟΣ
ΑΘΗΝΑ 1982
Σελ. 257-273

Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ

Τοῦ Δημήτρη τοῦ Μπέρδε τὸ μαγαζὶ ὠμοίαζε, τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, μὲ βάρκαν, κατὰ τὸ φαινόμενον φουρτουνιασμένην, δευτερόπρυμα* πλέουσαν, πληττομένην ὑπὸ τῶν κυμάτων τὴν μίαν πλευράν, μὲ τὸ ὕδωρ εἰσπηδῶν ἀπὸ τὴν κωπαστὴν καὶ περιορᾶντίζον τοὺς δυστυχεῖς ἐπιβάτας, ὅπου ὁ κυβερνήτης καὶ ὁ ναύτης του φαίνονται περιφρόντιδες, δίδοντες καὶ λαμβάνοντες προστάγματα εἰς ἀκατάληπτον γλῶσσαν, ὁ μὲν ἰθύνων μετὰ βίας τὸ πηδάλιον, ὁ δὲ λύων καὶ δένων τὰ ἰστία, βοηθῶν διὰ τῆς κώπης ἐκ τοῦ ὑπηνέμου, ἀμφότεροι τρέχοντες ἀπὸ τὴν πρύμνην εἰς τὴν πρῶραν, καταπτοοῦντες τοὺς ἀπειροτέρους τῶν ἐπιβατῶν, περιορᾶνομένους ἀπὸ τὸ ἀφρίζον κῦμα, ὀσφραινομένους ἐγγύθεν καὶ γευομένους τὴν ἄλμην. Ἐξημέρωναν δὲ Χριστοῦγεννα, καὶ ἕκαστος τῶν πελατῶν ἐπεθύμει νὰ κάμη τὰ ὀψώνιά του. Ὁ κύρ Δημήτρης ὁ Μπέρδες ἔτρεχεν ἔμπρός, ὀπίσω, ἐκέρνα νοθευμένα τοὺς πελάτας, ἐπῶλει ξίκικα εἰς τοὺς ἀγοραστάς, μὲ τὴν τρικυμίαν ἐσκορπισμένην εἰς τὴν ὄψιν καὶ τὴν γαλήνην ταμιευμένην ἐν τῇ καρδίᾳ, γοητευόμενος ἀπὸ τὰς φωνὰς τῶν θαμώνων, ἐνθουσιῶν ἀπὸ τὸν κρότον τῶν κερμάτων, τῶν πιπτόντων διὰ τῆς ἄνωθεν ὀπῆς, ὡς τὰ στρουθία εἰς τὴν παγίδα, εἰς τὸ καλῶς κλειδωμένον συρτάρι του. Τὸ παιδί, ὁ δεκαπεντούτης Χρῆστος, ἀνεψιός του ἐξ ἀδελφῆς, δὲν ἐπρόφθανε νὰ γεμίζη φιάλας ἐκ τοῦ βαρελίου, νὰ κακοζυγίζη βούτυρον ἐκ τοῦ πίθου, νὰ κενώνη μέλι ἐκ τοῦ ἀσκοῦ, μὲ τὴν ποδιὰν ὑψηλὰ εἰς τὸ στήθος περιδεδεμένην, κ' ἐξελαρυγγίζετο νὰ φωνάζη ἀμέσως! εἰς ὀκτῶ διαφόρους τόνους καὶ ὕψη· λέξιν τὴν ὁποίαν μὲ τὸν καιρὸν εἶχε κατορθώσει νὰ κολοβώσῃ εἰς ἀμέσ! εἶτα νὰ συντάμῃ εἰς ῥμές! καὶ τέλος ν' ἀπλοποιήσῃ εἰς ἕς!

Εἰς μίαν γωνίαν τοῦ μαγαζείου ὄμιλος ἐκ πέντε ἀνδρῶν ἐκάθηντο κ' ἔπιναν τὴν μαστίχαν των, πρὶν διαλυθῶσι καὶ ἀπέλθωσιν οἴκαδε διὰ τὸ δεῖπνον. Ἦσαν ὅλοι ἐμποροπλοίαρχοι τοῦ τόπου, περιμένοντες τὴν κατάδυσιν τοῦ Σταυροῦ διὰ ν' ἀποπλεύσωσι, κ' ἐδεξιοῦντο ἓνα συνάδελφόν των, ἐκείνην τὴν ἐσπέραν φθάσαντα αἰσιῶς μὲ τὴν σκούναν του, τὸν καπετὰν Γιάννην τὸν Ἰμβριώτην· ἔκαμαν ὅλοι μὲ τὴν σειρὰν τὰ μουσαφιρλίκια, εἶτα ὁ καπετὰν Γιάννης ἠθέλησε καὶ αὐτὸς νὰ τοὺς κάμη τὰ σαλαμετλίκια*. Εἶτα εἷς ἕκαστος τῶν φίλων ἐπροθυμήθη νὰ κάμη κ' ἐκ δευτέρου τὰ

μουσαφιρλίκια, καὶ πάλιν ὁ καπετὰν Ἰμβριώτης ἐξανάκαμε τὰ σαλαμετλίκια. Ἔως ἐδῶ εὐρίσκοντο καὶ ὠμίλουν ζωηρῶς περὶ πραγμάτων τοῦ ἐπαγγέλματός των, περὶ ναύλων, κεσατίων, περὶ σταλίας, περὶ φορτώσεων κ' ἐκφορτώσεων, περὶ ναυαγίων καὶ ἀβαριῶν. Ὁ καπετὰν Γιάννης διηγεῖτο διὰ μακρῶν τὰ τοῦ τελευταίου ταξιδίου του, καὶ εἶπεν ὅτι, ἀκουσίως του, ἔνεκα δυστροπίας τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ἠναγκάσθη νὰ διατρίψῃ ἐπὶ ἡμέρας ἐν Βόλω, ὅπου εἶχε προσεγγίσει πρὸς μερικὴν ἐκφόρτωσιν.

— Ἄ! δὲν σὰς εἶπα καὶ γιὰ ἓνα γιουλτζή πού πήρα ἀπ' τὸ Βόλο, εἶπε.

— Ἐπῆρες κανέναν ἐπιβάτη ἀπ' τὸ Βόλο; ἠρώτησεν εἰς τῶν φίλων του.

— Δὲν ἠθέλησε νὰ ξεμπαρκάρῃ, ἔμεινε μὲς στὴ σκούνα. Τοῦ εἶπα νὰ τὸν πάρω μ' σαφίρη στὸ σπίτι, καὶ δὲ θέλησε.

— Καὶ γιὰ ποῦ πάει;

— Ἔως ἐδῶ, κατὰ τὸ παρόν. Τὸν ἠρώτησα, δὲν ἠθέλησε νὰ μοῦ πῆ.

— Καὶ τί δουλειὰ ἔχει ἐδῶ;

— Τί ἄνθρωπος εἶναι;

— Πῶς σοῦ φάνηκε; διεσταυροῦντο αἱ ἐρωτήσεις τῶν πλοιάρχων.

— Εἶναι ἄνθρωπος πού ἔχει ξουραφισμένο τὸ μουστάκι καὶ τὰ γένεια, κ' ἔχει ἀφημένες μόνον τρίχες ἀποκάτ' ἀπ' τὸ σιαγόνη καὶ στὸ λαιμό. Μοῦ φάνηκε σὰν Ἑγγλέζος, σὰν Ἀμερικάνος, μὰ ὄχι πάλι σωστός Ἑγγλέζος οὔτε σωστός Ἀμερικάνος· τὰ ὀλίγα λόγια πού μοῦ εἶπε ρωμέικα, τὰ εἶπε μ' ἓναν τρόπο δύσκολο καὶ συλλογισμένο, ὄχι καὶ πολὺ ξενικό, σὰν νὰ ἤξερε μιὰ φορὰ ρωμέικα καὶ τὰ ξέχασε. Τὲς πλειότερες φορές συνεννοηθήκαμε μὲ κάτι λίγα ἰταλικά πού ξέρω κ' ἐγώ.

— Σοῦ εἶπε τ' ὄνομά του;

— Στὰ χαρτιά τὸν ἐπέρασα ὡς Τζὼν Στόθισον, μὲ ἀμερικάνικο πασαπόρτι.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ καπετὰν Γιάννης, ὅστις ἐκάθητο ἐρείδων τὰ νῶτα ἐπὶ τοῦ τοίχου, πρὸς τὴν θύραν βλέπων, ἀκουσίως ἀνέκραξεν:

— Ἄ! νά τος!

Ὅλοι ἐστράφησαν πρὸς τὴν θύραν.

* * *

Εἶχεν εἰσέλθει ἄνθρωπος ὑψηλός, καλοφορεμένος, ὡς σαρανταπέντε ἐτῶν, ὠραῖος, ἀνοικτοπρόσωπος, ἐξυρισμένος μύστακα καὶ γένειον, πλὴν ὀλίγων τριχῶν ὑπὸ τὸν πώγωνα καὶ πρὸς τὸν λαιμόν, μὲ παχεῖαν χρυσοῦν καδέναν ἐπὶ τοῦ στήθους, ἀφ' ἧς ἐκρέμαντο μικρὸν ἐγκόλπιον καὶ τινες βῶλοι χρυσοῦ. Ποίας φυλῆς, ποίου κλίματος ἦτο, δυσκόλως ἠδύνατο νὰ εἰκάσῃ τις. Ἐφαίνετο ἀποκτήσας οἶονεὶ ἐπίχρισμα ἐπὶ τοῦ προσώπου, ὡς προσωπίδα τινὰ ἄλλου κλίματος, εὐζωίας καὶ πολιτισμοῦ, ὑφ' ἣν ἐλάνθανε κρυπτομένη ἢ ἀληθῆς καταγωγή του. Ἐβάδιζε μὲ βῆμα ἀβέβαιον, ρίπτων βλέμμα ἔτι ἀβεβαιότερον πρὸς τὰ περι αὐτὸν πρόσωπα καὶ πράγματα, ὡς νὰ προσεπάθει νὰ κατατοπισθῇ ὅπου ἦτο.

Ἐνῶ πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἠρνήθη, ὡς διηγεῖτο ὁ πλοίαρχος Ἰμβριώτης, ν' ἀποβιβάσθῃ εἰς τὴν πολίχνην, ἅμα ἐνύκτωσε παρεκάλεσε τὸν ἐπὶ τοῦ πλοίου μέναντα ναύτην, ὅστις, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἐντόπιος, δὲν εἶχε ποῦ νὰ ὑπάγῃ, κ' ἔμεινε φύλαξ τῆς σκούνας, νὰ τὸν ἀποβιβάσῃ εἰς τὴν ξηράν. Ὁ ναύτης ὑπήκουσεν. Ὁ ξένος ἄφησε τὴν ἀποσκευὴν του, συγκεκριμένην ἀπὸ τρεῖς ὑπερμεγέθεις κασσέλας, εἰς τὸν θάλαμον τῆς πρῶρας, κ' ἐξῆλθεν. Ἄμα ἀποβιβάσθεις, εὐρέθη εἰς τὴν παραθαλάσσιον ἀγοράν, κ' ἐκοίταξε δεξιὰ-ἀριστερά, ὡς νὰ μὴ ἐγνώριζε ποῦ εὐρίσκετο. Ἐξω εἰς τὸ ὑπαιθρον ἄνθρωποι δὲν ἦσαν, διότι ἦτο ψυχὸς δριμύ· τὰ βουνὰ χιονισμένα ὀλόγυρα. Ἦτο τῆ 24 Δεκεμβρίου 187... Ἐκοίταξεν ἐντὸς εἰς δύο ἢ τρία καπηλεῖα καὶ καφενεῖα, εἶτα εἰς δύο ἐμπορικο-παντοπωλεῖα διφυῆ, οἷα τὰ τῶν χωρίων. Ἀλλὰ δὲν ἐφάνη εὐχαριστημένος, ὡς μὴ ἀναγνώρισας αὐτά, κ' ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του. Ἀνέβη εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν, ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἐκεῖ ἐφάνη ὅτι ἀνεγνώρισε τὸ μέρος. Καὶ δὲν ἔκαμε μὲν τὸν σταυρόν του, ἅμα εἶδε τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' εἰς τὸ σκότος ἔβγαλε τὸ καπέλον του, καὶ πάλιν τὸ ἐφόρεσεν, ὡς νὰ συνήνητησε παλαιὸν φίλον καὶ τὸν ἐχαιρέτα. Εἶτα προσέβλεψεν ἀριστερά, εἶδε τὸ μικρὸν οἶνοπαντοπωλεῖον τοῦ Μπέρδε, κ' ἐπλησίασεν. Ἐστάθη ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς κ' ἐκοίταξεν ἐντὸς. Τέλος εἰσῆλθεν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν εἶχεν ἰδεῖ τὸν πλοίαρχον Ἰμβριώτην, ὅστις, καίτοι πρὸς τὴν θύραν βλέπων, ἐσκιάζετο ἐν μέρει ἀπ' αὐτοὺς τοὺς συναδέλφους του, μεθ' ὧν συνέπιπε, τοὺς στρέφοντας τὰ νῶτα πρὸς τὴν θύραν, κ' ἐπεπροσθεῖτο ἀπὸ ἄλλον τινὰ ὄμιλον ὀρθῶν ἰσταμένων καὶ πινόντων παρὰ τὸ λογιστήριον, ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου ἴσαντο αἱ φιάλαι μὲ τὰ ποτά. Ἐὰν τὸν εἶχεν ἰδεῖ, ἴσως δὲν θὰ εἰσήρχετο.

— Νὰ ὁ Ἀμερικάνος, ἐπανέλαβεν ὁ πλοίαρχος Ἰμβριώτης δεῖξας τὸν εἰσελθόντα πρὸς τοὺς συναδέλφους του.

Οἱ τέσσαρες ἐμποροπλοίαρχοι ἔστρεψαν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν νεωστὶ ἐλθόντα καὶ τὸν ἐκοίταξαν ἀπλήστως.

— Μπόνο πράτιγο*, σινιόρε, ἔκραξεν ὁ Ἰμβριώτης· ἀπεφάσισης, βλέπω, κ' ἐβγήκες.

Ὁ ξένος ἔκαμε σημεῖον χαιρετισμοῦ μὲ τὴν χειρᾶ.

— Πλήζ κάπτην (ὀρίστε καπετάνιε), εἶπεν εἷς τῶν ἐμποροπλοιάρχων, ὁ καπετὰν Θύμιος ὁ Κουρασάνος, ἰδιοκτῆτης μεγάλου βρικίου, ὅστις εἶχε κάμει δύο ταξίδια εἰς τὸν ὠκεανόν, μέχρι Λονδίνου, καὶ εἶχε μάθει ὀκτώ ἢ δέκα ἀγγλικὰς φράσεις.

— Θεγκ-ιὸν σέρ (εὐχαριστῶ, κύριε), ἀπήντησεν εὐγενῶς ὁ ξένος.

Καὶ ἔρριψε μίαν δεκάραν εἰς τὸ λογιστήριον, εἰπὼν εἰς τὸν παῖδα μόνον τὴν λέξιν ταύτην: «ρούμ!» Λαβὼν δὲ εἰς τὴν χειρᾶ τὸ ποτήριόν του, διὰ νὰ μὴ δείξη ὅτι ἀπέφευγε συστηματικῶς τοὺς ἀνθρώπους, ἐπλησίασε πρὸς τὸν ὄμιλον, καὶ εἶπεν ἑλληνιστί, μετὰ τινος παχυστομίας καὶ δυσκολίας περὶ τὴν προφορᾶν.

— Εὐχαριστῶ, κύριοι· δὲν εἶμαι νὰ καθίσω νὰ κάμω τῶκ, καὶ δύσκολο σ' ἐμένα νὰ κάμω τῶκ ρωμέικα.

— Τί λέει; εἶπε συνοφρωθεὶς ὁ καπετὰν Θύμιος ὁ Κουρασάνος· δὲ θέλει νὰ κάμη τόκα μαζί μας;

Ὁ ξένος ἤκουσε, κ' ἔσπευσε νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν παρανόησιν.

— Μὲ συμπάθειο, κύριε· εἶπα, νὰ κάμω τῶκ, νὰ κάμω κονβερσατσιόνε, πῶς τὸ λένε;

— Θέλει νὰ πῆ, δυσκολεύεται νὰ κάμη κουβέντα στὴ γλῶσσά μας, εἶπεν ἐννοήσας ὁ καπετὰν Ἰμβριώτης.

— Ἄ! ναί, κουβέντα, εἶπεν ὁ ξένος· ξέχασα τὰ λόγια ρωμέικα.

— Ἄντ χουερ γιὸν κόμ; εἶπεν ὁ Κουρασάνος, σολοικίζων ἀγγλιστί τὸ: πόθεν ἔρχεσαι;

— Στὴν ὥρα ἐδῶ ἦρθα, ἀπήντησεν ὁ Ἀμερικάνος· ὕστερα δὲν ξέρω, κι ἄλλα ταξίδια θὰ κάμω.

Ὁ καπετὰν Κουρασάνος τὸν ἐκοίταξε μηδὲν ἐννοῶν.

— Δὲν κάθεσαι, σινιόρε; εἶπεν ὁ Ἰμβριώτης· ποῦ θὰ βρῆς καλύτερα;

— Δὲν κάθομαι, πάω νὰ κάμω γουάκ, νὰ φέρω γῦρο, πῶς τὸ λέτε;

— Νὰ κάμης σπάτσιο;

— Ἄ, ναί, σπάτσιο, εἶπεν ὁ ξένος· ναί, βλέπω, σὰν δὲν εἶπῃ ἕνας λόγια

ιταλικά, δὲν καταλαβαίνει ἄλλος ρωμέικα.

Ἔκαμε νεῦμα ἀποχαιρετισμοῦ, κ' ἐστράφη πρὸς τὴν θύραν. Οἱ πέντε πλοίαρχοι ἔμειναν πλέοντες, μετὰ τὴν συνδιάλεξιν ταύτην, εἰς μεγαλύτερον πέλαγος ἀγνοίας, ἢ εἰς ὅσον πρὶν εἶχον ἀναχθῆ ἕκ τῶν ἐξηγήσεων τοῦ συναδέλφου των Ἰμβριώτη.

* * *

Ἐξελθὼν τοῦ καπηλείου ὁ ξένος, διηυθύνθη πρὸς τὴν Κολώναν, τὴν ἰσταμένην ἀπέναντι τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἐξ ἧς ἔδενον τὸ πάλαι τὰ πρυμνήσια τῶν παραχειμαζόντων εἰς τὸν λιμένα πλοίων. Ἐστρεφε τὸ βλέμμα δεξιὰ καὶ ἀριστερά, καὶ τέλος τὸ προσήλωσεν ἐπιμόνως εἰς τινα μικρὰν οἰκίαν, τὴν ὁποίαν ἐκοίταξεν ἐπὶ μακρόν, ὡς νὰ προσεπάθει ν' ἀναμνησθῆ καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τι.

Τέλος εἰσῆλθεν εἰς στενὸν δρομίσκον διασχίζοντα τὴν συνοικίαν, κ' ἔγινεν ἄφαντος.

Ἐὰν ἐν τούτοις τὸν παρηκολούθει τις, θὰ ἔβλεπεν ὅτι, ἀφοῦ προέβη ὀλίγα βήματα, ἐστράφη ὑψηλότερα καὶ ἀνῆλθε, τέσσαρας οἰκίας ἀνωτέρω τοῦ μικροῦ οἴκου, τὸν ὁποῖον ἐπιμόνως ἐκοίταζε πρὶν, ὅπου μεταξὺ δύο οἰκιῶν ἐσχηματίζετο κενόν τι, ἐν μέρει θαπτόμενον ἀπὸ λείψανα δύο τοίχων.

Ἐφαίνετο ὅτι ἦτο χάλασμα, ἐρείπιον οἰκίας οὐ πρὸ πολλοῦ κατεδαφισθείσης. Ὁ ξένος, ἀφοῦ ἐκοίταξε τριγύρω, νὰ ἴδῃ μήπως τὸν παρετήρει τις, εἰσῆλθε δειλὸς εἰς τὸ χάλασμα ἐκεῖνο, ὅπου εἰς τὴν γωνίαν τῶν δύο τοίχων ἐφαίνετο κόγχη τις μαυρισμένη, ὡς νὰ ὑπῆρχεν ἐστία ἐκεῖ τὸ πάλαι. Εἰσῆλθεν ἀσκεπής, κρατῶν τὸν πῖλον εἰς τὰς χεῖρας, ἐγονάτισε, κ' ἐστήριξε τὸ μέτωπον ἐπὶ τῶν ψυχρῶν λίθων τῆς γωνίας ἐκείνης, καὶ ἀφοῦ ἔμεινεν ἐπὶ τρία λεπτὰ γονυκλινής, ἠγέρθη, ἐσπόγγισε τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ ἀπεμακρύνθη βραδέως.

Ἐπανελθὼν πάλιν χαμηλότερον, ἐστάθη εἰς τὸ μέσον τοῦ δρομίσκου, οὐ μακρὰν τῆς οἰκίας, τὴν ὁποίαν πρὶν ἐφαίνετο ὅτι ἐκοίταξεν. Ἐστάθη, καὶ ἀφοῦ ἔρριψε βλέμμα ὀλόγυρα, ἵνα ἴδῃ μή τις τὸν παρηκολούθει, ἔτεινε τὸ οὖς. Τί ἤκουεν ἄρά γε; Ἴσως ἤκουε τὰ διασταυρούμενα καὶ φεύγοντα κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, ὡς λάλημα χειμερινῶν στρουθίων, ἄσματα τῶν παιδῶν τῆς γειτονιάς, οἵτινες ἐπισκεπτόμενοι τὰς οἰκίας, ἔψαλλον τὰ Χριστούγεννα. Ἐδῶ μὲν ἠκούοντο οἱ σίχοι:

*Χριστούγεννα, πρωτούγεννα, πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου,
ἐβγάτ', ἀκοῦστε, μάθετε, τώρα Χριστὸς γεννιέται*

ἐκεῖ δὲ ἀντήχει:

Κυρά μ', τὴ θυγατέρα σου, κυρά μ', τὴν ἀκριβὴ σου

καὶ ἀλλαχοῦ:

Ν' ἀσπρίσης σὰν τὸν Ἑλυμπο, σὰν τ' ἄσπρο περιστέρι

φωναὶ ἀθῶαι, ἄχροοι, χαρωπαί, φωναὶ παιδικῆς χαρᾶς καὶ εὐθυμίας.

Αἴφνης ὁ ξένος ἠναγκάσθη νὰ παραμερίσῃ, διότι ζεῦγος παιδιῶν, ὧν τὸ ἓν ἐκράτει καὶ φανάριον, ἀρτίως καταβάντα ἀπὸ μίαν κλίμακα, ἤρχοντο πρὸς τὰ ἐδῶ. Ἐπέστρεψε βήματά τινα ὀπίσω, πρὸς τὸ μέρος ὁπόθεν εἶχεν ἔλθει. Τὰ παιδιά ἤλθαν πλησίον, καὶ οὐδὲ τὸν παρετήρησαν κἄν. Ἀνέβησαν τὴν κλίμακα ἐκείνης ἀκριβῶς τῆς οἰκίας, τὴν ὁποίαν εἶχε κοιτάξει διὰ μακρῶν ὁ ξένος. Τοῦτο ἰδὼν ἔκαμε κίνημα, κ' ἐστράφη ὀπίσω πάλιν, μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος. Ἐστάθη κ' ἔτεινε τὸ οὖς.

Τὰ παιδιά ἔκρουσαν τὴν θύραν.

— Νὰ ῥθοῦμε νὰ τραγουδήσουμε, θειά;

Μετὰ μίαν στιγμὴν ἠκούσθη ἔνδοθεν βῆμα, ἠνοιχθὴ ἡ θύρα, καὶ γραῖά τις μὲ μαύρην μανδήλαν προκύψασα, εἶπε μὲ θλιβερὰν φωνήν:

— Ὅχι, παιδάκια μ', τί νὰ τραγ' δῆστε ἀπὸ μᾶς; Ἔχουμε μεῖς κανένα; Καλὴ χρονίτσα νὰ ἔχετε, κὶ σύρτε ἄλλοῦ νὰ τραγ' δῆστε.

Τοὺς ἔβαλε μίαν πενταρίτσαν εἰς τὴν χεῖρα, καὶ τὰ παιδιά ἔφυγαν εὐχαριστημένα, διότι, χωρὶς ἄλλον κόπον, εἰμὴ τὴν ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν τῆς κλίμακος, ἐκέρδισαν μίαν πεντάρα.

Ὁ ξένος, ἀόρατος ἀπὸ τινος γωνίας, εἶδε τὴν ἐρρυτιδωμένην ἐκείνην μορφήν, καὶ ἤκουσε τὴν πικραμένην φωνὴν ἐκείνην. Περιεργὸν δὲ ὅτι ἀφῆκε στεναγμὸν ἀνακουφίσεως, ἐφάνη ὡς νὰ ἐχάρῃ.

Τοῦ ἤλθε τότε μία ἰδέα, τὴν ὁποίαν, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ πολὺ, ἔβαλεν εἰς ἐνέργειαν. Αφοῦ ἐκλείσθη ἡ θύρα καὶ ἡ γραῖα ἔγινεν ἄφαντος, τὰ παιδιά κατέβησαν τὴν κλίμακα ἀνταλλάσσοντα λέξεις τινάς.

— Τώρα ἔχουμε, βρὲ Γληόρ', μιὰ κὶ ἐξηνταπέντε.

— Κὶ ἀπὸ πόσα κάνει νὰ πάrouμε; εἶπεν ὁ ἄλλος, ὅστις ἦτο κάσσα. Ἀπὸ ὀγδόντα λεπτὰ.

— Δὲ θε-μοιραστοῦμε κὶ τ'ν πεντάρα αὐτ'νῆς τς γριᾶς;

— Ναί, θε-τ'νέ-μοιραστοῦμε, βρὲ Θανάσ'. ὀγδόντα οὐ ἕνας κὶ ὀγδόντα οὐ

ἄλλους.

— Τ'νέ-παίρουμε, βρε Γληόρ', καρύδια, κι τὰ μοιραζόμαστε.

— Κι σὰ μᾶς δώσ'νε πέντε καρύδια, ἀπὸ πόσα θε-πάρουμε;

Αἴφνης ὁ ξένος ἐπαρουσιάσθη ἐνώπιον τῶν παιδίων, προτείνων τὴν χειρὰ καὶ δεικνύων αὐτοῖς ἓν τάλληρον.

Τὰ παιδιά, τὰ ὅποια δὲν εἶχαν ἰδεῖ ἄλλοτε ἄνθρωπον ξυραφισμένον γένεια-μουστάκια, ἐξαφνίσθησαν, καὶ τὸ ἓν, τὸ κρατοῦν τὸν φανόν, ἀφῆκε μικρὰν κραυγὴν, ἐνῶ τὸ ἄλλο, τοῦ ὁποίου ἡ τσέπη ἐβρόντα, ἐτρέπετο εἰς φυγὴν. Τότε ὁ Θανάσης, ὑποπεύσας ὅτι, ἂν ἔφευγεν ὁ Γληόρης, ἴσως τὴν ἐπαύριον θὰ ἐκρύπτετο καὶ δὲν θὰ τοῦ ἔδιδε λογαριασμόν, ἀφῆκε τὸ φανάρι κατὰ γῆς, καὶ ἦτο ἔτοιμος νὰ τρέξῃ, νὰ κυνηγήσῃ τὸν φεύγοντα. Μεθ' ἑτοιμότητος τότε ὁ Ἀμερικάνος ἐπρόφθασε νὰ δείξῃ εἰς τὸ φῶς τοῦ φαναρίου τὸ τάλληρον, τὸ ὅποιον εἶχεν εἰς τὴν χειρὰ, καὶ νὰ εἴπῃ:

— Στάσου· πάρε αὐτὸ ντόλλαρ.

Διχαζόμενον μεταξὺ δύο φόβων καὶ δύο ἐπιθυμιῶν, τὸ παιδίον ἐστάθη ἀποροῦν τί νὰ κάμῃ, καὶ τὰ μὲν γόνατά του ἔτρεμαν, ἡ δὲ ὄψις του ἐφαίνετο κάπως φοβισμένη.

— Δυὸ λόγια νὰ μοῦ εἰπῆς θέλω, εἶπεν ὁ ξένος· αὐτὸ σπίτι, ἐπήγατε ἀπάνου, ποιὸς ζῆ;

Τὸ παιδίον δὲν ἐνόησε καλῶς.

— Τί λές, μπάρμπα; εἶπεν ἀρχίσαν νὰ λαμβάνῃ θάρρος.

Ὁ ξένος ἔβαλεν εἰς τὴν χειρὰ του τὸ τάλληρον, κ' ἐπροσπάθησε νὰ ἐξηγηθῆ εὐκρινέστερα.

— Ἐπήγατε τώρα ἀπάνω σπίτι· ἡ γριὰ στὴν πόρτα ἦρθε, ποιὸς ἄλλος μαζί της ζῆ αὐτὸ σπίτι;

Ὁ παῖς ἐδυσκολεύετο νὰ ἐννοήσῃ. Ἐν τούτοις, ἀφοῦ ἔλαβε τὸ τάλληρον, πᾶς φόβος ἔπαυσε παρ' αὐτῶ.

— Ἐδῶ ἀπάνου, εἶπεν, εἶναι ἡ θεια-Κυρατσού· μᾶς ἔδωκε κι μιὰ πεντάρρα. Εἶναι κι ἄλλη μιά, δὲ ξέρου τί τ'ν ἔχει.

— Θυγατέρα της ἀπάνου μαζί της εἶναι;

— Θυγατέρα της πρέπει νὰ 'ναι, ναί.

— Εἶναι παντρεμένη θυγατέρα της;

— Δὲ ξέρου ἂν εἶναι παντρεμένη· μὰ δὲ φαίνεται νὰ ἔχη ἄνδρα.

— Καὶ πόσα χρόνια εἶναι θυγατέρα της;

— Δὲ ξέρου πόσα χρόνια εἶναι· μὰ πρέπει νὰ ἴναι καθὼς γεννήθηκε ὡς τώρα.

Καὶ ὁ παῖς, ἀναλαβὼν τὸν φανόν του, ἔφυγε τρέχων, σφίγγων εἰς τὴν παλάμην του τὸ τάλληρον, μὴ ἐμπιστευόμενος νὰ τὸ βάλῃ εἰς τὴν τσέπην· ἔτρεχε δὲ νὰ εὔρῃ τὸν Γληόρην, νὰ τοῦ ζητήσῃ τὸ μεριδίον του. Ὁ ξένος δὲν ἐδοκίμασε νὰ τὸν ἐμποδίσῃ.

* * *

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀμερικάνος ἀπεμακρύνθη, κατῆλθε ἐπὶ τὴν παραθαλασσίαν ἀγοράν, ὅπου δύο ἢ τρία καφενεῖα εἶχαν φῶς, ἐκοίταξεν εἰς ποῖον τούτων ἦσαν ὀλιγώτεροι θαμῶνες, καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἓν, ὅπου ἓνα μόνον ἄνθρωπον εἶδε, τὸν καφετζήν. Ὁ γέρον, ἀρτίως ξυραφισθεὶς, μὲ τὸν μύστακα στριμμένον, μὲ τὴν βράκαν κοντὴν, μὲ ὑψηλὰ ὑποδήματα, μὲ τὴν ποδιὰν καθάριον, ἠτοιμάζετο, φαίνεται, νὰ κλείσῃ, ἀλλ' ἅμα εἶδεν εἰσελθόντα τὸν Ἀμερικάνον, τὸν ἐκοίταξε μετὰ περιεργείας. Οὗτος παρήγγειλε νὰ τοῦ δώσῃ ρούμι, ρίψας δεκάραν ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου. Ἰδὼν ὁ μπάραμπ' Ἀναγνώστης τὴν δεκάραν, ἠθέλησε νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ τὴν πεντάραν, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος εἶπε: «Νόου! νόου!» καὶ τότε ὁ καφετζῆς τοῦ ἔβαλε κι ἄλλο ρούμι, διὰ νὰ κλείσῃ τὴν πεντάραν, ὡς ἐνόμιζεν· ἀλλ' ὁ ξένος ἔρριψεν ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἄλλην δεκάραν. «Δὲ θὰ ξέρῃ ρωμέικα, ὡς φαίνεται», ἐσυλλογίσθη ὁ μπάραμπ' Ἀναγνώστης, καὶ διὰ νὰ δοκιμάσῃ τοῦ ἀπέτεινεν τὸν λόγον:

— Τώρα, νεοφερμένος εἶστε;

— Ἐγὼ σήμερα ἔφθασα, μὲ καπετὰν Γιάννη γολέτα.

— Τοῦ καπετὰν Γιάννη τοῦ Ἰμβριώτη;

— Ναί, ἠμπορεῖς ἐλόγου σου νὰ κάμῃς πόντς;

— Μετὰ χαρᾶς, εἶπεν ὁ μπάραμπ' Ἀναγνώστης.

Καὶ προσπαθῆσας ν' ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην τὰς ἀρχαίας γνώσεις του, ἐδοκίμασε νὰ κατασκευάσῃ πόντσι, ἀλλὰ τὸ ρούμι δὲν ἦναπτε, καὶ οὕτω τὸ προσέφερεν ὅπως-ὅπως εἰς τὸν ξένον. Οὗτος δὲν ἔκαμε παρατήρησιν, κ' ἔρριψεν ἀργυροῦν σελλίνι ἐπὶ τῆς τραπέζης.

Ὁ μπάρομπ' Ἀναγνώστης τὸ ἔλαβε.

— Πόσα πάει αὐτό;

— Δὲν ξέρω ἐγὼ μονέδα τοῦ τόπου, εἶπεν ὁ ἄγνωστος.

Ὁ γέρον ἤνοιξε τὸ συρτάρι του, κ' ἐζήτηε ἂν θὰ εἶχεν ἀρκετὰ κέρματα διὰ νὰ δώσῃ τὰ ρέστα, ἀλλὰ δὲν εὔρισκε πλεῖονα τῶν ὀγδοήκοντα λεπτῶν εἰς δεκάρες, πεντάρες καὶ δίλεπτα. Ἐν τούτοις δὲν τοῦ ἐσυγχώρει ἢ συνείδησις νὰ δολιευθῇ τὸν πελάτην, καὶ εἶπε:

— Σφάντζικο δὲν σᾶς βρίσκεται, κύριε;

— Δὲν ἔχω ἐγὼ μονέδα ἄλλη ἀπὸ Ἀγγλία καὶ Ἀμέρικα, εἶπεν ὁ ξένος.

— Δὲν βγαίνουν τὰ ρέστα, κύριε. Πάρτε τὸ ἀσημένιο σας. Αὐτὸ θὰ πάη, πιστεύω, ὡς μιὰ καὶ τριανταπέντε, μιὰ καὶ σαράντα. Αὐριον μοῦ δίνετε εἴκοσι λεπτά.

— Κράτησε τὸ σίλλιν, δὲ θέλω ρέστα.

Ὁ μπάρομπ' Ἀναγνώστης ἔμεινε χάσκων, θεωρῶν ἀπλήστως τὸν ξένον. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσήλθεν ὄμιλος ἐκ τριῶν ἀνθρώπων, καὶ σταθέντες ἔμπροσθεν τοῦ λογιστηρίου, διέταξαν νὰ τοὺς δώσῃ ἀπὸ ἓνα ποτόν. Ὁ εἷς τῶν τριῶν τούτων ἀνθρώπων, οἰνόφλυξ, ἐτραγουδοῦσεν ἀτάκτως:

*Ντελμπεντέρισα Βασίλω,
στρῶσ' τὸ μπράτσο σου νὰ γείρω...*

Ὁ δεύτερος, γυμνὸς τὸ στῆθος καὶ ἀνυπόδητος, μὲ τοιοῦτον ψῦχος, ἤρχισε νὰ κοιτάζῃ ἐπιμόνως τὸν ξένον.

— Κάπου τὸν εἶδα ἐγὼ αὐτόν, ἐμορμύρισε μασημένα.

Οὔτοι ἦσαν οἱ ἀχθοφόροι τῆς πόλεως, οἱ ἴδιοι καὶ διαλαληταί, τριμελὴς φαίδρα συντεχνία, περνῶντες τὸν καιρὸν τῶν νὰ πίνωσι τὸ βράδυ πᾶν ὅ,τι ἐκέρδιζαν τὴν ἡμέραν. Ὁ τραγουδιστής, ἀλλάξας αἴφνης ρυθμὸν καὶ ἦχον, ἐπανέλαβεν:

*Ἐβγα νὰ ἰδῆς, ἔβγα νὰ ἰδῆς,
σκύλα, κορμὶ πού τυραγνεῖς.*

— Ἐβίβα, παιδιά! καὶ συνέκρουσαν θορυβωδῶς τὰ ποτήρια. Καὶ ὁ ἄλλος, ὁ γυμνόστερνος καὶ γυμνόπους, δὲν ἔπαυε νὰ κοιτάζῃ ἐπιμόνως τὸν ἄγνωστον. Καὶ ὁ πρῶτος ἐξηκολούθησε νὰ τραγουδῇ:

Βασίλω μ', τὰ κουμπούρια σου
μὲ τί τὰ ἔχεις γεμᾶτα;
βαριά, π' ἀνάθεμά τα!

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠκούσθη βαρὺ βῆμα ἔνδοθεν τῆς ἀγούσης ἄνω εἰς τὴν οἰκίαν ξυλίνης κλίμακος, ἣτις φρακτὴ μὲ σανίδωμα ἔκοπτε μίαν τῶν γωνιῶν τοῦ καφενεῖου. Καὶ εἰς τὰ ἄνω τοῦ σανιδώματος ὑπὸ τὸ πάτωμα ἠνοιχθῆ θυρίς, καὶ μία κεφαλὴ μὲ ἄσπρον σκουῖφον, μὲ λευκὸν μύστακα καὶ μὲ χονδρούς χαρακτῆρας ἐπρόβαλεν ἐκ τῆς θυρίδος.

— Μὰ πόσες φορὲς σ' τὸ εἶπα, Αναγνώστη, ἐξῆλθε διὰ τῆς θυρίδος ἐκ τῆς κεφαλῆς τῆς ἐπιφανείσης χονδρὴ φωνὴ συμπληροῦσα τοὺς χονδρούς χαρακτῆρας· δὲ θὰ βάλῃς γνώση; Χαλνᾶς τὴν ἡσυχίαν τῶν νοικοκυραίων! Τί μέρα ξημερώνει αὐριο, κ' ἔχουμε τραγούδια καὶ φωνὲς πάλι; Καὶ ἔτι ὥρα εἶναι τώρα;

Ἦτο δὲ ὀγδὴ καὶ ἡμίσεια. Ὁ τραγουδιστὴς τῆς ἀχθοφορικῆς τριανδρίας, λαβῶν τὸν λόγον, μετὰ κωμικῆς σοβαρότητος, εἶπε:

— Τώρα θὰ φύγουμε, καπετὰν Αναστάση· δὲν τὸ καταδεχόμεστε μεῖς νὰ σᾶς χαλάσουμε τὴν ἡσυχία σας.

— Σιώπα ἐσύ, ζῶ! ἔκραξεν ὁ Αναστάσης.

— Τώρα ἀμέσως, καπετὰν Αναστάση, θὰ κλείσω. Δὲν μπορῶ, βλέπεις, νὰ διώξω τοὺς ἀνθρώπους, ἐφώνησεν ὁ καφετζῆς.

— Τέτοια τίμια μοῦτρα! ἀνεκάγχασεν ἀπὸ τῆς θυρίδος ὁ καπετὰν Αναστάσης. Χρειάζονται μεγάλες τσεριμόνιες μαζί τους.

— Ἄ! ἐμεῖς δὲν σᾶς προσβάλαμε, καπετὰν Αναστάση· ἡ ἀφεντιά σου, βλέπω, μᾶς προσβάλλεις, εἶπεν ὁ ἀχθοφόρος.

Καὶ ταπεινῇ τῇ φωνῇ ἐμορμύρισε:

— Τὸ νοῖκι τὸ θέλεις σωστό, καὶ ξέρεις νὰ τὸ γυρεύῃς καὶ μπροστά· μὰ σὰ δὲ βγάλη κι αὐτὸς ὁ φτωχὸς μιὰ πεντάρα, πῶς θὰ σ' τὸ πληρώσῃ;

— Σιωπᾶτε, τώρα ἔχει δίκιο, γιατί ξημερώνει Χριστούγεννα, εἶπεν ὁ εὐσυνείδητος καφετζῆς· ἄλλες φορὲς φαίνεται σκληρός, ὁ βλοημένος.

Ἡ κεφαλὴ μὲ τὸν ἄσπρον σκουῖφον ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε γίνεαι ἄφαντος ἀπὸ τὴν θυρίδα, ὁ δὲ μπάμπ' Αναγνώστης ἠτοιμάσθη νὰ κλείσῃ. Οἱ τρεῖς ἀχθοφόροι ἐξῆλθον κρατούμενοι ἐκ τῶν χειρῶν καὶ ἄδοντες. Ὁ ξένος ἔκαμε νεῦμα ἀποχαιρετισμοῦ διὰ τῆς κεφαλῆς καὶ εἶχεν ἐξέλθει πρὸ αὐτῶν, ἀλλ' ὁ καφετζῆς τὸν ἀνεκάλεσε καὶ τοῦ εἶπε:

— Καὶ ποῦ θὰ κοιμηθῆτε ἀπόψε; Ἔχετε μέρος νὰ μείνετε; Ποῦ εἶστε, κύριε; ἐγὼ ἐδῶ θὰ πλαγιάσω. Ἄν θὰ πάτε μὲς στὴ σκούνα, καλὰ, εἰδεμῆ, ἂν ἀγαπᾶτε, μείνατε ἐδῶ, ἔχει ζέστη.

— Δὲν ἔχω ὕπνο, εἶπεν ὁ ξένος· ἐγὼ θὰ φέρω γῦρο, καὶ ὕστερα, βλέπουμε.

— Ὅποτε ἀγαπᾶτε, χτυπήστε μου τὴν πόρτα, νὰ σηκωθῶ νὰ σᾶς ἀνοίξω. Ἔχω καὶ ρούχα νὰ σᾶς δώσω.

* * *

Τὴν φορὰν ταύτην ὁ Ἀμερικάνος, διευθυνθεὶς εἰς τὴν συνοικίαν ἐκείνην δι' ἄλλου μικροτέρου δρομίσκου, ἔβλεπε τὴν οἰκίαν ἐκείνην, ἣτις ἦτο τὸ ἀντικείμενον τῆς μερίμνης του, ἐκ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς, τῆς νοτιοδυτικῆς. Ἀντικρὺ τοῦ μικροῦ οἰκίσκου, παρὰ τινὰ γωνίαν γειτονικῆς οἰκίας, ὑπῆρχε σωρός τις ξύλων καὶ πετρῶν, ἀποκείμενος ἐκεῖ τίς οἶδε πρὸ πόσων χρόνων ὡς ἐκ κατεδαφισθείσης οἰκίας ἢ ἐρειπίου καταρρεύσαντος. Ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ἐκεῖ προσόψεως τοῦ οἰκίσκου ἔφεγγε μικρὸν παράθυρον, μὲ τὸ ἐν φύλλον κλειστόν, μὲ τὸ ἄλλο ἀνοικτόν, καὶ διὰ τῆς ὑέλου ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ τὸ ἐσωτερικόν, ἀνερχόμενος ἐπὶ τινος ὑψώματος. Ἰδὼν ὁ ξένος ὅτι ὁ δρόμος ἦτο ἔρημος, καὶ οὐδὲ σκιά διαβάτου ἐφαίνετο, ἀνέβη εἰς τὸ ὕψος τοῦ σωροῦ ἐκείνου, καὶ μὲ παλμὸν καρδίας κατεσκόπευσε τὰ ἔσω τοῦ οἰκίσκου. Ἀντικρὺ τῆς ὑέλου τοῦ μικροῦ παραθύρου, τοῦ ἔχοντος τὸ ἐν παραθυρόφυλλον ἀνοικτόν, ἦτο ἡ ἐστία, μὲ ἀσθενὲς πῦρ καῖον, μὲ ἓνα δαυλὸν σπινθηρίζοντα, μὲ τὸ κανδήλι ἀνημμένον πρὸ τῶν ἱερῶν εἰκόνων ἐκεῖ ὑψηλά. Παρὰ τὴν ἐστίαν ἐκάθητο γυνή τις, νέα ἀκόμη, ὡς ἐφαίνετο, στηρίζουσα τὴν κεφαλὴν της ἐπὶ τῆς χειρός, συλλογισμένη, θλιμμένη. Ἐκίνει δὲ τὰ χεῖλη, καὶ ἡ φωνὴ της ἐψιθύριζε κάτι, καὶ ὁ ψίθυρος ἀπετέλει ἐλαφρὸν μινύρισμα ἄσματος, μὲ ἀσθενῆ φωνήν, καθαρὰν μὲν καὶ παρθενικὴν, ἀλλὰ μαραμμένην· καὶ εἰς τὰ ὦτα τοῦ ξένου ἔφθασαν εὐκρινῶς οἱ δύο οὗτοι στίχοι:

*Ἀλλοίμονον κι ἀλλοι-καημός!
τοῦ γεμιτζῆ ξενιτεμός...*

Ὁ ξένος ἠσθάνθη πόνον εἰς τὴν καρδίαν καὶ δάκρυ εἰς τὸ βλέφαρον. Τοῦ ἦρθε τότε ἀποτόμως νὰ καταβῆ ἀπὸ τὸν σωρόν, νὰ τρέξῃ καὶ ἀνέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν· διὰ νὰ κάμῃ, τί; Κι αὐτὸς καλὰ δὲν ἐγνώριζεν. Ἐν τοσοῦτῳ ἐκρατήθη. Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἠκούσθη ἐλαφρὸς κρότος εἰς τὸ πάτωμα, τριγμός, ὡς ν' ἀνέβαινέ τις ἐσωτερικὴν κλίμακα, ὡς νὰ ἐκλείετο κλαβανὴ τις. Δευτέρα γυνή, κυρτή, μὲ μαύρην μανδήλαν, γερόντισσα, ἦλθε πλησίον τῆς ἐστίας, καὶ γονατίσασα πρὸ αὐτῆς, ἔρριπτε ξυλάρια εἰς τὸ πῦρ. Ἦτο αὐτὴ ἐκείνη, ἣτις εἶχε δώσει τὴν πεντάραν εἰς τὰ δύο παιδιά καὶ τὰ ἀπέπεμψεν.

— Δὲ μαζώνεις τὸ νοῦ σ', θὰ πῶ*, δυχατέρα; Οὔλο θὰ κλαῖς, πλιό;... Τά! τί λογαῖτε*;... Σὰ σ' ἀκούω, δυχατέρα!... ξεχωρίσαμε ἀπ' τὸν κόσμον, πλιό... Τί,

μοναχή σ' εἶσι... ὄντις σ' ἐγυρεύανε, τότες ποὺ ἦτανε σ' νέχ'*, ποὺ πῆε σ' Ἄμερκα οὐ προκομμένους, γιατί δὲ θέλησες κανένανε; Δὲ σ' τὰ ἄλεγα ἐγώ; Γιατί δὲν ἀκοῦς τ' μάννα; Σ' τὰ ἄλεγα, ἓνα κιριμέ*. Τώρα, σὰ μεγάλωσες, ποιὸς φταίει; Κὶ μοναχή σ' τάχα εἶσι; Εἶν' ἄλλες μεγαλύτερις. Τοῦ Μυγδαλιῶ τς Μάχους, κὶ τοῦ Κρουσταλλιῶ τς Γιώργινας, τί σ' νέριο* τς ἔχεις ἐσύ;

Ὁ ξένος ἦτο ὅλος ὦτα, κ' ἐφαίνετο παραδόξως ἐννοῶν τί ἔλεγεν ἡ γραῖα, μᾶλλον ἐξ ἐπιπνοίας καὶ συνειδήσεως, ἢ ἀπὸ τὰ ὀλίγα ἑλληνικὰ ὅσα ἐφαίνετο νὰ ἤξεύρη.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠκούσθησαν βήματα καὶ ὀμιλία εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ. Δύο ἄνθρωποι ἤρχοντο πρὸς τὰ ἐδῶ. Ὁ ὠτακουστὴς ἔσπευσε νὰ καταβῆ ἀπὸ τὴν σκοπιάν του καὶ ν' ἀπομακρυνθῆ. Ἐφθασεν εἰς τὸ πέρας τοῦ δρομίσκου, καὶ στραφεὶς δεξιὰ, εὐρέθη πάλιν εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν πρὸ τοῦ ναοῦ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν.

* * *

Τὸ μικρὸν καπηλεῖον, ἐξ οὗ ἤρχισεν ἡ παροῦσα διήγησις, ἦτο ἀνοικτὸν ἀκόμη. Ὁ Δημήτρης ὁ Μπέρδες δὲν περιεφρόνει καὶ τὰ μικρὰ κέρδη, δὲν ἀπηξίου καμμίαν πεντάραν οὐδὲ δίλεπτον. Ὠνόμαζε τὰ τοιαῦτα «μικρὰ δολώματα». Τὰ ἄλλα, τὰ ἀφ' ἐσπέρας, τὰ ὠνόμαζε «παραγαδίσια». Ὅτι βγάλη κανεὶς, ἔλεγεν, ἢ μὲ συρτή, ἢ μὲ πεζόβολο, καλὸ εἶναι. Ἐπεριποιεῖτο τὸν κλήτορα καὶ τοὺς χωροφύλακας, ἐκέρνα νερωμένο κρασὶ εἰς τὴν περίπολον ἢ πολιτοφυλακὴν τῆς νυκτός, καὶ τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ ἔχη ἀνοικτὰ καὶ ὡς τὰς ἑνδεκα, εὐρίσκοντες μάλιστα μεγαλύτεραν ζέστην νὰ κάθηνται ἐκεῖ, παρὰ νὰ περιέρχωνται τὴν πολίχνην καὶ νὰ κρῶνῳσι.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ κάπηλος ἴστατο εἰς τὸ λογιστήριόν του, κ' ἐμέτρει δεκάρας, εἰκοσιπενταράκια τοῦ Ὁθωνος καὶ σφάντζικα. Τὸ παιδί ὁ Χρηστος, μὲ τὴν ποδιὰν σχεδὸν ὑπὸ τὰς μασχάλας περιδεδεμένην, ἐκοιμᾶτο ὄρθιον, νευστάζον τὴν κεφαλὴν, ὡς μικρὰ δίκωπος φελούκα, σαλευομένη ὑπὸ ἐλαφροῦ νότου εἰς τὴν πλευρὰν τῆς ἠγκυροβολημένης βρατσέρας. Ἐνίστε τὸν ἐξύπνα ἀποτόμως ἢ κροῦσις τοῦ ποδὸς τοῦ καπήλου, ἐπαναλαμβάνοντος ἠχηροτέρῃ τῇ φωνῇ τὰς διαταγὰς τῶν θαμώνων διὰ κεράσματα. Καὶ τότε, ὡς ἐν ὑπνοβασία, ἐκινεῖτο, ἐκέρνα, ἐλάμβανε τὰς δεκάρας, τὰς ἔρριπτε μηχανικῶς εἰς τὸ λογιστήριον, κ' ἐπιστρέφῳν ἐξηκολούθει τὴν συνέχειαν τοῦ ὕπνου.

Ἐν ὀρχηστικῷ θορούβῳ, ἐν φωναῖς καὶ ἀλαλαγμῷ, εἰσήλασεν εἰς τὸ καπηλεῖον ἡ εὐθυμος συντεχνία τῶν τριῶν ἀχθοφόρων τῆς πόλεως, μετὰ τὴν ἐκ τοῦ καφενεῖου τοῦ μπάρομπ' Ἀναγνώστη ἀποπομπὴν της. Ὁ εἷς τῶν τριῶν, ὁ Στογιάννης ὁ Ντόμπρος, σερβομακεδῶν τὴν καταγωγὴν, ὑπεκρίνετο τὴν ἀρκούδαν, κ' ἐχόρευεν, ὁ δεῦτερος ἐκεῖνος ὅστις πρὶν ἔλεγε τὰ τραγούδια, ὁ Παῦλος ὁ Χαλκιᾶς, εἶχε μουντζουρωθῆ κ' ἔκαμνε τὸν

ἀρκουδιάρην. Απόκρως, ναὶ μὲν, δὲν ἦτο ἀκόμη, ἀλλ' ἀφοῦ αὖριον ἐξημέρωναν Χριστούγεννα, μετὰ τὰ Χριστούγεννα «Ἄις Βασίλης ἔρχεται», μετὰ τὸν Ἄι Βασίλη Φῶτα, καὶ μετὰ τὰ Φῶτα ἐμβαίνει τὸ Τριῶδι. Ὁ τρίτος, ὁ καὶ πρόεδρος τῆς συντεχνίας, ὁ Βαγγέλης ὁ Παχούμης, λασιόστηθος, γυμνόπους, μὲ τὸ παντελόνι συνήθως ἀνασηκωμένον μικρὸν κάτω τοῦ γόνατος ἴσως ἐκ τῆς μακρᾶς ἕξεως τοῦ νὰ θαλασσώνη* πρὸς ἐκφόρτωσιν τῶν πλοιαρίων, δὲν ἔπαυε τοῦ νὰ συλλογίζεται τὸν Ἀμερικάνον. «Μὲς στὸ νοῦ μ' γυρίζει», ἔλεγε.

Ἄλλ' ἰδοὺ εἰσῆλθε μετ' ὀλίγον κ' ἐκεῖνος ὅστις ἦτο τὸ ἀντικείμενον τοῦ διαλογισμοῦ του. Διηθύνθη εἰς τὸ λογιστήριον, διέταξε ρούμι, κ' ἔρριψεν ἀργυροῦν σελλίνιον ἐπὶ τοῦ κασσιτέρου τοῦ λογιστηρίου. Ὁ Μπέρδες τὸ ἔλαβε.

— Πόσα πάει αὐτό;

Ὁ Ἀμερικάνος ἔκαμε χειρονομίαν ἀδιαφορίας καὶ εἶπε:

— Δὲν γνωρίζω τοῦ τόπου μονέδα ἐγώ.

— Αὐτὸ δὲν εἶναι σύμφωνο μὲ τὴν μονέδα μας καὶ δὲν περνάει, εἶπεν ὁ κάπηλος· ἂν θέλετε νὰ σᾶς τὸ πάρω γιὰ δραχμή.

— Ἄι ντόν'τ κέαρ, ἐμορμύρισεν ὁ Ἀμερικάνος. Καὶ εἶτα ἑλληνιστὶ εἶπε:

— Δὲ μὲ μέλει ἐμένα αὐτό.

Ὁ Μπέρδες τοῦ ἐπέστρεψεν ἐνενηντα πέντε λεπτά.

Ἐν τούτοις ὁ Βαγγέλης ὁ Παχούμης δὲν ἔπαυσε νὰ κοιτάζῃ τὸν ἄγνωστον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐστράφη πρὸς τοὺς ἐν τῷ καπηλείῳ καὶ εἶπε μεγαλοφώνως:

— Βρὲ παιδιά, θυμᾶστε, κανένας ἀπὸ σᾶς, τὸ Γιάννη τ' μπαρμπα-Στάθη τ' Μοθωνιοῦ, πού λείπει στὴν Ἀμέρিকা ἐδῶ κ' εἴκοσι χρόνια;

* * *

Ἀκούσας τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ ξένος ἀνεσκίρτησε κ' ἐστράφη ἄκων πρὸς τὸν λαλοῦντα. Ἐν τούτοις ἐκρατήθη, προσεπάθησε νὰ δείξῃ ἀδιαφορίαν, κ' ἐλθὼν ἐκάθισε παρὰ τινὰ γωνίαν τοῦ καπηλείου. Ἦναψε ποῦρον κ' ἐκάπνιζεν.

Οὐδεὶς ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἀχθοφόρου, ἧς ἡ ὑποκεκρυμμένη ἐννοια ἐλάνθανε πάντας. Ὁ Βαγγέλης ἐξηκολούθησε:

— Που νὰ θυμᾶστε σεις! Εἶσθε ὅλοι μικρότεροί μου, ἐξὸν ἀπ' τὸν μπαρμπα-Τριαντάφυλλο, πὸν δὲν εἶναι ντόπιος, κ' ἐγὼ κοντεύω τώρα νὰ σαραντίσω. Ἦμουν ὡς δεκαοχτῶ χρονῶν ὅταν ἐξενιτεύθηκε ὁ γυιὸς τοῦ Μοθωνιοῦ, κ' ἐκεῖνος τότε θὰ ἦτον ὡς εἰκοσιπέντε. Μὰ μοῦ φαίνεται, νὰ τὸν ἔβλεπα τώρα-δὰ, θὰ τὸν ἐγνώριζα. Ἀπέθαναν μὲ τὸν καημὸ τοῦ Γιάννη τους, κι ὁ καημένος ὁ μπαρμπα-Στάθης, κ' ἡ γυναίκα του, Θεὸς σχωρῆσ' τους! Καὶ τὸ σπιτάκι τους ἀπόμεινε ρεῖπιο καὶ χάλασμα μὲ δυὸ μισοὺς τοίχους ἐδῶ παραπάνου, στῆς ἐκκλησιᾶς τὸ μαχαλά, καὶ μ' ἓνα μαῦρο βαθούλωμα στὴ γωνιά πὸν ἦτον ἓναν καιρὸ ἢ παραστιά τους. Καὶ ὁ γυιὸς τους ἔρριξε πέτρα πίσω του. Μὰ ὡς πόσος κόσμος χάνεται, ὡς τόσο, καὶ στὴν Ἀμέρিকা! Ξέρετε πὸν ἦταν καὶ ἀρραβωνιασμένος;

— Καὶ ποιά εἶχε; ἠρώτησε μετ' ἀδιαφορίας ὁ κλήτωρ τῆς δημαρχίας, ἀρχηγὸς τῆς πολιτοφυλακῆς τῆς νυκτός.

Ὁ ξένος ἤκουε μετὰ βαθυτάτης προσοχῆς, ἀλλ' ἐφυλάττετο νὰ στρέψη βλέμμα πρὸς τὸν λαλοῦντα.

— Εἶχε τὸ Μελαχρὼ τῆς θεια-Κυρατσῶς τῆς Μιχάλαινας. Καὶ σὰν ἔφυγε καὶ ἀπέρασαν δυὸ-τρία χρόνια, τὴν ἐγύρεψαν πολλοί, γιὰ τὸ κορίτσι εἶχε χάρες κ' ἐμορφιές, καὶ τιμημένη ἦτον, καὶ μορφοδούλα*, ἡ μόνη κεντήστρα τοῦ χωριοῦ μας, καὶ προικιὰ εἶχε καλά. Μὰ τὸ Μελαχρὼ δὲ θέλησε κανέναν, ὅσο πὸν ἀπέρασαν τὰ χρόνια κ' ἐγίνε κι αὐτὴ γεροντοκόριτσο. Καὶ μὲ τὸ ἄχ καὶ μὲ τὸ βᾶχ, ἀδυνάτισε τώρα κ' ἐχλώμιανε, μὰ ὡς τόσο, ὅταν ἡ γυναίκα ἔχη καλὸ σκαρὶ, δύσκολα γεράζει. Ἀκόμα τὸ λέει, βρὲ παιδιὰ, θὰ εἶναι παραπάν' ἀπὸ τριανταπέντε, καὶ φαίνεται νὰ εἶναι ὡς εἰκοσιπέντε· ἔτυχε μιὰ μέρα νὰ τὴν ἰδῶ, πὸν τοὺς κουβάλησα ἓνα σακκὶ ἀλεύρι ὅσο τὴν κοιτάζει, τόσο νοστιμίζει!

— Ἐλα, ἄφ' σέ τα αὐτά, Βαγγέλη, εἶπεν ἀυστηρῶς ὁ κλήτωρ τῆς δημαρχίας· δὲν πάει στὰ μαγαζιά μέσα νὰ λέμε γιὰ φαμίλιες καὶ γιὰ κορίτσα.

— Ἐχεις δίκιο, μπαρμπα-Τριαντάφυλλε, εἶπεν ὁ ἀχθοφόρος· μὰ δὲν τὸ εἶπα γιὰ κακό.

Ἡ ὄψις τοῦ Ἀμερικάνου ἐφαιδρύνθη, καὶ ἀκτὶς εὐτυχίας, διαπεράσασα τὸ ἐπίχρισμα ἐκεῖνο καὶ τὴν οἶονεὶ προσωπίδα, περὶ ἧς εἶπομεν ἐν ἀρχῇ, ἠγλάισε τὸ πρόσωπόν του.

Ὁ μπαρμπα-Τριαντάφυλλος μὲ τὸν χωροφύλακα καὶ τοὺς δύο πολίτας φρουροὺς, μὲ τὰ τουφέκιά των, ἠγέρθη καὶ εἶπεν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν κάπηλον:

— Ἐλα κάμε γλήγορα, Δημήτρη, κάμετε φρόνιμα, ἀφήστε τοὺς χοροὺς καὶ τὰ τραγούδια, παιδιὰ, δὲν εἶναι ἀπόκριες. Τί μέρα ξημερώνει αὐριο; Κλεῖσε γλήγορα, Δημήτρη, νὰ κοιμηθοῦν ὁ κόσμος, θὰ σηκωθοῦν τὶς δυὸ ἀπ' τὰ

μεσάνυχτα νὰ πᾶν στὴν ἐκκλησιά. Καὶ ὁ κύριος ἔχει μέρος νὰ κοιμηθῆ τάχα; ἠρώτησε δείξας τὸν Ἀμερικάνον.

— Ἐννοια σ', μπαρμπα-Τριαντάφυλλε, εἶπεν ὁ Βαγγέλης· τοῦ εἶπε ὁ μπάρμπ' Αναγνώστης ὁ καφετζῆς νὰ πάη στὸν καφενέ του νὰ πλαγιάσῃ. Μὰ μὴ σὲ μέλη ὡς τόσο γιὰ τὸν κύριο, προσέθηκε παίξας τὴν ματιὰ εἰς τὸν κλήτορα· ἂν θέλῃ μέρος νὰ κοιμηθῆ, ἔχει καὶ παραέχει.

— Τί τρέχει; ἠρώτησε μυστηριωδῶς ὁ κλήτωρ.

— Εἶναι ἀπὸ δῶ, ντόπιος, τοῦ εἶπεν εἰς τὸ οὖς ὁ Παχούμης.

— Καὶ πῶς τὸ ξέρεις;

— Εἶχα δὲν εἶχα, τὸν γνώρισα.

— Καὶ ποιὸς εἶναι;

— Ἐκεῖνος ποὺ σᾶς ἔλεγα πρίν, ὁ Γιάννης τ' μπαρμπα-Στάθη τ' Μοθωνιοῦ. Ὅταν ἦρθες κι ἀποκαταστάθηκες ἐδῶ τουλόγου σου, ἦτον φευγάτος, καὶ γι' αὐτὸ δὲν τὸν θυμᾶσαι. Μὰ τὸν πατέρα του, τὸ μπαρμπα-Στάθη, τὸν ἔφτασες, θαρρῶ.

— Τὸν ἔφτασα. Κάμε γλήγορα, Δημήτρη, ἐπανέλαβε μεγαλοφώνως ὁ κλήτωρ, κ' ἐξῆλθεν.

Οἱ δύο συναχθοφόροι τοῦ Βαγγέλη εἶχαν παύσει τὸ ἄσμα καὶ τὴν ὄρχησιν, καὶ ἠτοιμάζοντο ν' ἀπέλθωσιν. Ἄλλ' αἰφνης ὁ Βαγγέλης, ἐλθὼν πλησίον τοῦ Ἀμερικάνου, τοῦ λέγει ταπεινῆ τῆ φωνῆ:

— Τί μ' δίνεις, ἀφεντικό, νὰ πάω νὰ πάρω τὰ σ' χαρῖκια;

Ὁ ξένος δὲν ἔβαλε τὴν χεῖρα εἰς τὴν τσέπην. Ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ ἀντίχειρος, τοῦ λιχανοῦ καὶ τοῦ μέσου τῆς δεξιᾶς εὐρέθη κρατῶν μίαν ἀγγλικὴν λίραν. Τὴν ἔρριψε πάραυτα εἰς τὴν παλάμην τοῦ Βαγγέλη μὲ τόσην προθυμίαν καὶ χαράν, ὡς νὰ ἦτο ὁ λαμβάνων καὶ ὄχι ὁ δίδων.

* * *

Ὅταν οἱ γείτονες τῆς θεια-Κυρατσῶς τῆς Μιχάλαινας ἐξύπνησαν μετὰ τὰ μεσάνυχτα διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας οἱ κώδωνες ἐκλάγγαζον θορυβωδῶς, πόσον ἐξεπλάγησαν ἰδόντες τὴν οἰκίαν τῆς πτωχῆς χήρας, ἐκεῖ ὅπου δὲν ἐδέχοντο τὰ παιδιά νὰ τραγουδήσουν τὰ Χριστούγεννα ἀλλὰ τὰ ἀπέπεμπον μὲ τὰς φράσεις, «δὲν ἔχουμε κανένα», καὶ «τί θὰ τραγουδήσετε ἀπὸ μᾶς;», κατάφωτον, μὲ ὅλα τὰ παραθυρόφυλλα ἀνοικτά, μὲ τὰς ὑέλους ἀστραπτούσας, μὲ τὴν θύραν συχνὰ

ἀνοιγοκλειομένην, με δύο φανάρια ἀνηρημένα εἰς τὸν ἐξώστην, με ἔλαφρῶς διερχομένας σκιάς, με χαρμοσύνους φωνὰς καὶ θορύβους. Τί τρέχει; Τί συμβαίνει; Δὲν ἤρρησαν νὰ πληροφορηθῶσιν. Ὅσοι δὲν τὸ ἔμαθαν εἰς τὴν γειτονίαν, τὸ ἔμαθαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ ὅσοι δὲν ὑπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ ἔμαθαν ἀπὸ τοὺς ἐπανελθόντας οἴκαδε τὴν αὐγὴν, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς θείας λειτουργίας.

Ὁ ξενιτευμένος γαμβρός, ὁ ἀπὸ εἰκοσαετίας ἀπῶν, ὁ ἀπὸ δεκαετίας μὴ ἐπιστείλας, ὁ ἀπὸ δεκαετίας μὴ ἀφήσας που ἴχνη, ὁ μὴ συναντήσας που πατριώτην, ὁ μὴ ὀμιλήσας ἀπὸ δεκαπενταετίας ἑλληνιστί, εἶχε γυρίσει πολλὰ μέρη εἰς τὸν Νέον Κόσμον, εἶχεν ἐργασθῆ ὡς ὑπεργολάβος εἰς μεταλλεῖα καὶ ὡς ἐπιστάτης εἰς φυτείας, κ' ἐπανῆλθε μὲ χιλιάδας τινὰς ταλλήρων εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του, ὅπου ἐπανεῦρεν ἠλικιωθεῖσαν, ἀλλ' ἀκμαίαν ἀκόμη, τὴν πιστὴν του μνηστὴν.

Ἐν μόνον εἶχε μάθει, πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν, τὸν θάνατον τῶν γονέων του. Περὶ τῆς μνηστῆς του εἶχε σχεδὸν πεποίθησιν ὅτι θὰ εἶχεν ὑπανδρευθῆ πρὸ πολλοῦ· ἐν τούτοις διετήρει ἀμυδρὰν τινα ἐλπίδα. Ἐκ δεισιδαίμονος φόβου, ὅσον ἐπλησίαζεν εἰς τὴν πατρίδα του, τόσον ἐδίσταζε νὰ ἐρωτήσῃ ἀπ' εὐθείας περὶ τῆς μνηστῆς του, μὴ δίδων ἄλλως γνωριμίαν εἰς κανένα τῶν πατριωτῶν του, ὅσους τυχὸν συνήντησεν ἅμα φθάσας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπροτίμα ν' ἀγνοῖ τί ἔγινεν ἡ μνηστὴ του, μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, καθ' ἣν θ' ἀπεβιβάζετο εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του καὶ θὰ προσήρχετο εἰς εὐλαβῆ ἐπίσκεψιν εἰς τὸ ἐρείπιον, ὅπου ἦτο ἄλλοτε ἡ πατρῶα οἰκία του.

* * *

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας, τῇ Κυριακῇ μετὰ τὴν Χριστοῦ Γέννησιν, ἐτελοῦντο, ἐν πάσῃ χαρᾷ καὶ σεμνότητι, οἱ γάμοι τοῦ Ἰωάννου Εὐσταθίου Μοθωνιοῦ μετὰ τῆς Μελαχροινῆς Μιχαῆλ Κουμπουρτζῆ.

Ἡ θεια-Κυρατσώ, μετὰ τόσα ἔτη, ἐφόρεσεν, ἐπ' ὀλίγας στιγμάς, χρωματιστὴν «πολίτικην» μανδήλαν, διὰ ν' ἀσπασθῆ τὰ στέφανα. Καὶ τὴν παραμονὴν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ἐσπέρας, ἰσταμένη εἰς τὸν ἐξώστην, ἠκούσθη φωνοῦσα πρὸς τοὺς διερχομένους ὀμίλους τῶν παιδῶν:

—Ἐλᾶτε, παιδιά, νὰ τραγ' δῆστε!

(1891)